

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΖΩΝΗ

Συμμαχία για την Ενημέρωση και το Δημόσιο Συμφέρον

Ποιο ήταν το «πρώτο εμβόλιο»;

01/03/2013

Γράφει ο Δημήτριος Καραμπερόπουλος*

Σχετικά με την εφαρμογή του πρώτου εμβολιασμού στο άρθρο του κ. Γιώργου Κιοσέ με τίτλο «Η επιτυχής Ιστορία των εμβολιασμών», που δημοσιεύθηκε στην «Ελεύθερη Ζώνη», 19 Φεβρουαρίου 2013, στο οποίο τονίζεται πως «Όλα ξεκίνησαν από το Βρετανό ιατρό Edward Jenner, ο οποίος παρασκεύασε και χορήγησε το πρώτο εμβόλιο του 1796», προσθέτουμε ότι αλλιώς έχει το ζήτημα, διότι «το πρώτο εμβόλιο» εφαρμόστηκε πολλά χρόνια πιο πριν.

Στα 1701 ο ιατρός Ιάκωβος Πυλαρινός από το Ληξούρι της Κεφαλλονιάς άρχισε να εφαρμόζει επιστημονικά τον προληπτικό εμβολιασμό τον ονομασθέντα «ευλογιασμό». Ο ίδιος περιγράφει τον εμβολιασμό αυτό στο δημοσιευθέν πόνημά του αργότερα το 1714 στο Αγγλικό περιοδικό του Λονδίνου "Philosophical Transactions". Στον ίδιο τόμο δημοσιεύεται και του Εμμανουήλ Τιμόνη η σχετική επίσης μελέτη, η οποία ανακοινώθηκε στην Βασιλική Ιατρική Εταιρεία του Λονδίνου.

Η εργασία του Πυλαρινού την επόμενη χρονιά το 1715 δημοσιεύθηκε στη Βενετία στα λατινικά σε ιδιαίτερο βιβλιαράκι. Μεταφράστηκε στα ελληνικά και δημοσιεύθηκε στα Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών το 1952 από τους Κων. Ν. Αλιβιζάτο και Γεώργιο Πουρναρόπουλο με τίτλο: «Νέα και ασφαλής μέθοδος της ευλογιάς δια μετεμφυτεύσεως, νεωστί εφευρεθείσα και εις χρήσιν αχθείσα ήτις ορθώς του λοιπού τα σώματα φυλάσσει απρόσβλητα από τοιαύτης μολύνσεως».

Ο Πυλαρινός στη μελέτη του ομολογεί ότι αρχικά είχε αμφιβολίες για την αποτελεσματικότητα της μεθόδου του εμβολιασμού επειδή εφαρμοζόταν από τις πρακτικές γυναίκες της λαϊκής ιατρικής.. Η μέθοδος αυτή εφαρμοζόταν στην Ελλάδα και κυρίως στη Θεσσαλία, από όπου εξαπλώθηκε στην Κωνσταντινούπολη, ιδιαίτερα όταν το 1701 ενέσκηψε μεγάλη επιδημία ευλογιάς. Τότε από μια ευγενή

οικογένεια του ζητήθηκε η γνώμη του για τη μέθοδο αυτή την οποία εφήρμοζαν πρακτικές γυναίκες και εάν είχε την συγκατάθεσή του, να την εφαρμόσουν στα τέσσερα παιδιά τους.

Ο Ιάκωβος Πυλαρινός ως ιατρός που οδηγείται από τον ορθόν λόγο και την λογική, για να έχει ίδια γνώση ζήτησε και του γνωστοποιήθηκε η μέθοδος από μία Ελληνίδα γυναίκα, η οποία, όπως γράφει ο Πυλαρινός, «εξέθεσεν αρκούντως ποσώς και ευρέως ολόκληρον την σειράν της εργασίας, τον τρόπον, τον τόπον, και τον χρόνον και τας λεπτομερείας» του εμβολιασμού.

Παράλληλα μεθοδικά συγκέντρωσε τα περιστατικά παιδιών, τα οποία εμβολιάσθηκαν και ήταν άνοσα στην επιδημία της ευλογιάς. Έτσι τεκμηρίωσε την αποτελεσματικότητα του εμβολιασμού και συνέστησε να εμβολιασθούν τα τέσσερα παιδιά της οικογενείας, που είχαν καλή έκβαση και προστασία. Αποτέλεσμα ήταν να αρχίσει ο εμβολιασμός των παιδιών και των άλλων ευγενών οικογενειών. Από φλύκταινα νοσούντος λαμβάνεται υγρό και τοποθετείται στο δέρμα μετά τους νυγμούς που έχουν επισυμβεί.

Σχετικά με την περιοχή του σώματος όπου θα πρέπει να γίνεται ο εμβολιασμός, ο Πυλαρινός συνιστά να μην διενεργείται στα μέρη, στα οποία οι πρακτικές γυναίκες τον εφήρμοζαν, μέτωπο, πώγωνα, παρειές, μετακάρπια, μετατάρσια, αλλά προτείνει να εφαρμόζεται στα «σαρκωδέστερα μέρη» του σώματος και τούτο διότι, σημειώνει, «ολιγώτερον υπόκεινται εις τας φλογώσεις και το άλγος και δεν συνάπτονται μετά των τενόντων». Μια πολύ ορθή παρατήρηση του Πυλαρινού.

Διάδοση του εμβολιασμού

Στη διάδοση της νέας μεθόδου προφυλάξεως από την ευλογιά με τον ευλογιασμό στην Αγγλία σημαντικά συνέβαλε με τις επιστολές της το 1717 η σύζυγος του Άγγλου πρέσβη στην Κωνσταντινούπολη Lady Mary Worthley Montagu (1689-1762), η οποία είχε εμπειρία από την ενημέρωση, που της έκανε ο Τιμόνης, και εμβολιάστηκε ο γιος της.

Επίσης αναφορές για τον εμβολιασμό έχει ο περιηγητής Aubry De La Montraye στο ταξιδιωτικό του βιβλίο, *Voyage en Europe, Asie et Afrique*, αναφέρει ότι το 1712 ευρισκόμενος στην Κωνσταντινούπολη επισκέφθηκε τον γιατρό Τιμόνη που ήταν φημισμένος για τον εμβολιασμό κατά της ευλογιάς. Στο παράρτημα δημοσιεύει μάλιστα στα λατινικά τη μελέτη του Τιμόνη.

Η μέθοδος του εμβολιασμού των Τιμόνη και Πυλαρινού διαδίδεται και στην Αμερική και το 1721 που είχε ξεσπάσει μια μεγάλη επιδημία ευλογιάς στη Βοστώνη ο ιατρός Zabdiel Boylston, (1680-1766), λαμβάνει γνώση από φίλο του των δημοσιευμένων άρθρων σε

αγγλικό περιοδικό «Philosophical Transactions» και εφαρμόζει τον εμβολιασμό σύμφωνα με τις οδηγίες των Τιμόνη και Πυλαρινό και παράλληλα δημοσιεύει την εργασία του. Ο Βολταίρος σε επιστολές του γραμμένες το 1728 από το Λονδίνο διερωτάται γιατί να χάνονται τόσες ζωές όπως στην επιδημία ευλογιάς στη Γαλλία, που χάθηκαν είκοσι χιλιάδες, και δεν εφαρμόσουν, όπως στην Αγγλία τον εμβολιασμό του ευλογιασμού για να προστατευθούν τα παιδιά.

Στο βιβλίο «Recueil de pieces concernant l' inoculation de la petite verole» που κυκλοφόρησε στο Παρίσι το 1756 σχετικά με την ιστορία του εμβολιασμού για την προστασία από την ευλογιά γίνεται αναφορά στους Τιμόνη και Πυλαρινό ως εισηγητές και πρωτοπόρους στον εμβολιασμό αυτόν.

Πολλοί διάσημοι ιατροί εφήρμοσαν τη νέα μέθοδο του ευλογιασμού, που εισήγαγαν οι Τιμόνης και Πυλαρινός, όπως ο μαθητής του περίφημου Hermann Boerhaave, ο Th. Tronchin, ο οποίος μάλιστα έγραψε στη Γαλλική Εγκυκλοπαιδεία των Diderot και D' Alembert που ο πρώτος τόμος κυκλοφόρησε το 1751, το λήμμα «Inoculation», στο οποίο μνημονεύει τους εισηγητές της νέας μεθόδου του εμβολιασμού Εμμ. Τιμόνη και Ιάκ. Πυλαρινό.

Στην Ιστορία της Ιατρικής του 1782 του Άγγλου William Black, την οποία μετέφρασε στη γαλλική γλώσσα ο Αδαμάντιος Κοραής το 1798, γίνεται αναφορά στους εισηγητές του εμβολιασμού Τιμόνη και Πυλαρινό. Επίσης αναφέρονται και οι αντιδράσεις που προκλήθηκαν εναντίον της εφαρμογής του εμβολιασμού από ιατρούς και θεολόγους. Σημειώνουμε ωστόσο ότι στον Ελληνικό χώρο δεν υπήρχαν παρόμοιες αντιδράσεις, αλλά απεναντίας η ορθόδοξη εκκλησία σύμφωνα με σχετικά έγγραφα συνιστούσε τον εμβολιασμό.

Ο πρώτος ανοσολόγος: Ιάκωβος Πυλαρινός

Ο Ιάκωβος Πυλαρινός, ο οποίος άρχισε το 1701 την επιστημονική εφαρμογή του εμβολιασμού, θεωρείται ως ο πρώτος ανοσολόγος στο βιβλίο Morton's Medical Bibliography, 1993, σελ.838, «He is accredited with the «medical» discovery of variolation, and thus is the first immunologist».

Με την εφαρμογή του εμβολιασμού του ονομασθέντος ευλογιασμού η θνησιμότητα από την ευλογιά κατήλθε στο ποσοστό του 1-2%. Και το σημαντικότερο είναι ότι αργότερα το 1798, ο εμβολιασμός αυτός τροποποιήθηκε από τον Ed. Jenner (1749-1823), ο οποίος αντί για υγρό από τις φλύκταινες των νοσοούντων ανθρώπων έπαιρνε υγρό από τις φλύκταινες των αγελάδων, είναι ο εμβολιασμός του δαμαλισμού, με καλλίτερα αποτέλεσμα προστασίας. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο ευλογιασμός αποτελεί αφενός τον πρόδρομο του

δαμαλισμού και αφετέρου την πρώτη εφαρμογή του εμβολιασμού ως ιατρική πράξη που τώρα γενικεύεται με τα εμβόλια.

Συνοπτικά μπορούμε να πούμε ότι η εφεύρεση του εμβολιασμού ανήκει στους Έλληνες ιατρούς Ιάκωβο Πυλαρινό, ο οποίος θεωρείται και ως ο πρώτος ανοσολόγος και τον Εμμ. Τιμόνη. Η συμμετοχή τους αυτή στην πρόοδο της ιατρικής αποτελεί την μοναδική εδώ στον ελληνικό χώρο μετά από εκείνες των αρχαίων Ελλήνων και Βυζαντινών ιατρών.

*Παιδίατρος, Διδάκτωρ Ιστορίας της Ιατρικής